

Huishoudens die moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen: na de crisis

Verslag van RE-InVEST¹ bijeenkomst van 19 oktober 2016 bij Dona Daria in Rotterdam

Doel van het Europese RE-InVEST project is na te denken vanuit de kracht van de mensen over een nieuwe vormgeving van de verzorgingsstaat. In het eerste deel van het project zijn gespreksgroepen gehouden met mensen in een financieel kwetsbare positie. De bijeenkomst van 19 oktober 2016 had als eerste doel de resultaten te presenteren aan maatschappelijke organisaties: Herkent men de uitkomsten van de studie² (de verhalen van mensen over hun kwetsbare positie en hoe ze daarin terecht zijn gekomen) en hoe ziet men dat vanuit het eigen organisatieperspectief? Vervolgens discussieerden de vertegenwoordigers van de instanties met de participanten van het onderzoek over de mogelijkheden om de situatie te verbeteren, richting politiek of heel concreet, zoals hoe help je de buurman en de buurt? De middag vulde zich met inspirerende discussies in twee groepen. Elke groep vulde één bladzijde (van een flipover) met suggesties (zie foto's).

De aanwezige vertegenwoordigers van de instanties herkenden de ervaringen van de participanten van het onderzoek, zoals de veranderde manier van bejegenen van hulpbehoevenden door instanties: van mens naar product, van menselijke maat naar regels, van informatie geven naar inlichtingen ontvangen, van pech hebben naar stigma, van hulpbehoevend naar potentieel frauduleus.

Men herkende ook het spanningsveld waarin de ambtenaren opereren: van beleidsdoelen halen versus implementatie, van informatievoorziening naar handhaving, van hulpverlening naar ontmoediging, van hulpverlener naar baanbehoud. Deze ontwikkelingen culminereren in de "*blame the victim*" mentaliteit.

De effecten op de betrokkenen werden ook herkend: de strijd van alledag om de basisbehoeften zuigt de energie weg, men vecht om te overleven. In een situatie van armoede, als men continu het ene gat met het andere moet dichten, dan komt er weinig tot stand, dan is men niet te mobiliseren, en al zeker niet om de wereld te veranderen. Degenen die afhankelijk zijn van uitkeringen kunnen in een negatieve vicieuze cirkel van gevoelens van onzekerheid raken: "die wil mij niet ... mij geven ze geen baan." Men haakt af en raakt geïsoleerd. Dit geldt ook voor grote groepen werknemers met een kleine baan (en schulden). Anderen moeten dan in actie komen voor deze groepen, niet alleen de politiek en de maatschappelijke organisaties, maar ook de ervaringsdeskundigen (bijvoorbeeld voor huurachterstanden en/ of andere schulden). Maar ook hier constateerden de deelnemers dat dat ervaringsdeskundigen het in toenemende mate laten afweten in de laatste tien jaar. Gespeculeerd werd dat dit, naast de politieke keuzen die gemaakt zijn, ligt aan de gebruikelijke 'negatieve' publiciteit (fraude, etc.) die de 'zin van het leven' voor de betreffenden niet benadrukt.

¹ <http://www.re-invest.eu/>

² <http://repository.tudelft.nl/islandora/object/uuid%3A9bb281cb-2cba-429d-b2f6-2bae65bda49d?collection=research>

Hoe help je mensen zichzelf te helpen?

Met concreet iets aan de armoedesituatie te doen (in plaats van alleen politieke standpunten uit te wisselen), geef je mensen een zetje. Denk bijvoorbeeld aan horizontaal huren (het meenemen van je lage huur naar een 'meer passende' volgende woning, experiment in het oude westen) of leasen van duurzame consumptiegoederen (met lage gebruikskosten) om te voorkomen dat het goedkope alternatief als duurkoop uitpakt (voorbeeld uit Amsterdam).

Aan het begin van het traject is dwang soms nodig, en help je de betrokkenen geleidelijk hun actieradius uit te breiden. Afhaken met "ik hoop dat ze me met rust laten" is niet de oplossing. Mensen zijn ongelukkig en hebben per saldo meer zorg nodig hetgeen de kosten voor de maatschappij verhoogt. Echter, werk vinden heeft een lange adem nodig. Biedt ondertussen een luisterend oor, neem mensen serieus.

Actief zijn

"Wat doe je in plaats van wie ben jij?"

Als voordelen van de Participatiewet beschouwde men dat mensen in beweging zijn gekomen. Dat is een goede ontwikkeling! Ja, iets terug doen, is prima, voor wat hoort wat! Stage lopen, werkervaring opdoen. Echter, niet als 'carrousel vrijwilligers' die het proces een aantal keren doorlopen, maar duurzaam gebaseerd op nut en kwaliteit en talenten van mensen.

Geef mensen in de praktijk een keuze in het aannemen van vrijwilligerswerk, passend bij de eigen capaciteiten, met meer voldoening als gevolg, naast traploos instromen in een baan, bij voorkeur, met een betere betaling dan alleen een onkostenvergoeding. Geef de poortwachters meer handelingsvrijheid om meer van de individuele maat toe te laten in het proces van zelfsturing dat de verantwoordelijkheid neerlegt bij de mensen zelf en hen in hun waarde laat door hun sterke kanten te stimuleren in plaats van alle verantwoordelijkheden weg te nemen en op te leggen.

Geef mensen ook meer de ruimte om hun bijstand te kunnen besteden in de vorm van een basisloon: zoek de positieve benadering en de kansen in het actief worden en blijven van de betrokkenen. De deelnemers aan de discussie gaven de volgende invullingen aan actief zijn: neem het initiatief en volg je eigen pad, denk actief mee, communiceer respectvol met elkaar, gebruik je stem ook voor anderen die het niet zelf kunnen, vooral niet laten wegsturen, ga naar bijeenkomsten, zoek gelijkgezinden, wordt lid van sociale groeperingen, politieke partijen, zoek de publiciteit. Spreek in bij gemeenteraden om wethouders en hogere ambtenaren die in de veronderstelling verkeren goed bereikbaar te zijn en te weten wat er speelt, op de hoogte te brengen van de praktijk. Communiceren stimuleert samenwerken.

Samenwerking

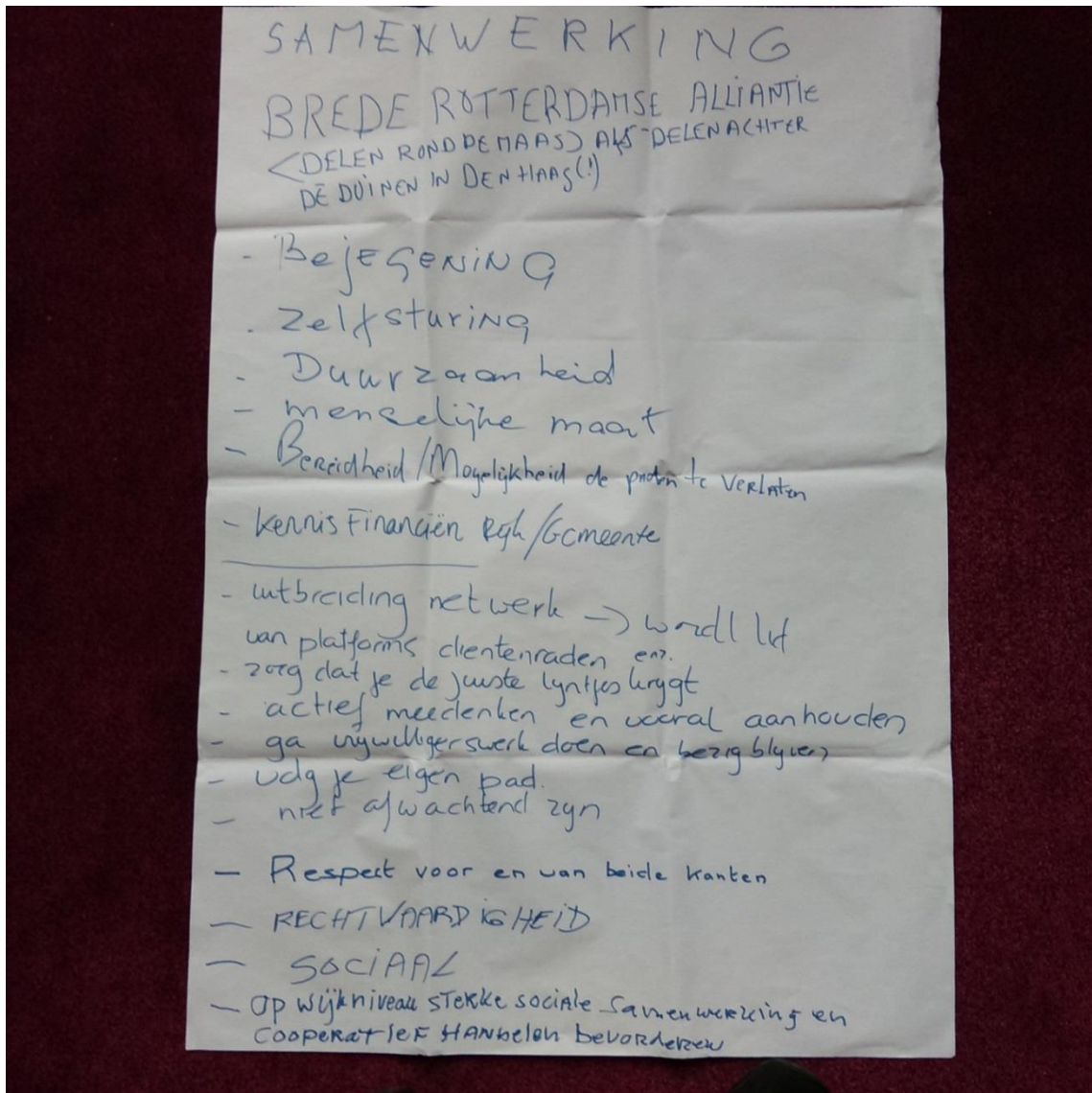
"Het belangrijkste van wat er in Rotterdam misgaat, we hebben 10,000 losse grammofoonplaten in de stad, waar staat die jukebox?"

De afgelopen vier jaren worden als verloren beschouwd in de Rotterdamse politiek: de politieke partijen houden elkaar in een impasse. mobiliseren thans de niet-politieke actoren tot samenwerking rondom armoede in de een brede Rotterdamse alliantie. Het streven is, nadat men armoede op de kaart heeft weten te zetten, om door te stomen met de bestrijding ervan.

Sommige deelnemers juichten de stap toe naar een ruileconomie (*shared economy*), zoals het leren geld verdienen, het ruilen van goederen en diensten en de wijkeconomie daardoor helpen

vitaliseren. Het verbinden met elkaar in kleinschalige gemeenschappen maakt het vormen van een sterke sociale samenwerking en coöperatief handelen gemakkelijker. En je bouwt weer een samenleving op. Daar staat tegenover dat de collectieve dimensie van klusjes uitwisselen en organiseren nogal wat vraagt van de organisatiekant. Dat geldt ook voor initiatieven zoals een vakbond voor werklozen. De broodfondsen van de zzp'ers, die hun onafhankelijkheid meest hoog in het vaandel houden, werd als voorbeeld aangedragen van een goedkope verzekering vanwege het ontbreken van de enorme overhead (bijvoorbeeld de relatief snel toegenomen salarissen van het management).

Flip-over (1) Gesuggereerde oplossingen

Bovendien vroeg men zich af of het verstandig is zich af te wenden van de overheid en de 'creatieve armen' over te leveren aan de macht (onvoorspelbaar) van 'de rijken'. Ook werd opgemerkt dat er altijd een grote groep is die het niet redt. Verbeter de democratie en zorg ervoor dat niet iedereen zijn of haar politieke hobby nastreeft (korte-termijn denken), maar bepaal het einddoel in termen

van basisvoorzieningen (voeding, wonen, leuk met elkaar omgaan, werken bij voorkeur voor geld) en spreek af hoe dit 'het beste' bereikt kan worden.

In kansen denken!

De deelnemers in het debat suggereerden verschillende manieren om beschikbare middelen effectiever in te zetten. Het basisidee daarbij is om geld verspillende activiteiten terug te dringen. Genoemd werd bijvoorbeeld dat fraudebestrijding meer kost dan het oplevert en dat huisuitzettingen, risicojongeren, niet-werkenden en 'te lang' inzetten van bewindvoering de maatschappij veel geld kosten. Oplossingen zijn het voor lief nemen van schade (in het geval van fraude dat niet zo vaak voorkomt (2- 8%) of iets aan extra kosten voor banen. Bij bewindvoering blijkt de overstap in de praktijk van leefgeld naar zelfstandigheid te groot. Eerder overstappen naar budgetbeheer al dan niet met de hulp van ervaringsdeskundigen biedt perspectieven. Denk in kansen in plaats van crises! Breng het menselijke, maar ook het culturele aspect in en benader mensen positief: waarmee kunnen we je helpen?

Belangrijk is daarbij de geldstromen zodanig transparant te maken dat niet met 'virtuele' opbrengsten wordt gerekend, zoals bij fraudebestrijding waar de onrealistische veronderstelling is dat men één jaar aan onterecht uitgekeerde bijstandsgelden terugverdient. Daarnaast werd opgemerkt dat gemeenten veel geld overhouden, onder meer omdat men het niet eens kan worden over de bestemming 'minima'. Zonder oormerk verdwijnt het geld dan als algemene middelen. Gemeenten helpen de weg te vinden in het oerwoud van onduidelijkheden en 'verkeerde' interpretaties, onder meer met voorbeelden uit andere gemeenten, wordt als rol van maatschappelijke organisaties gezien. Een lange adem is nodig voor dit soort trajecten!

Kennis als basis voor eigen verantwoordelijkheid

Het vinden van participatiemogelijkheden, oplossingen van problemen, de juiste poortwachter en de toegang tot hulpdiensten en lijnen zijn een basisvereiste voor het zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de eigen situatie. Het is niet alleen belangrijk om als kritische burger te worden opgeleid, maar ook toegang te hebben tot informatie, niet alleen als burger, maar ook via maatschappelijke organisaties. Gesuggereerd werd een lijst op te stellen met alle mogelijkheden van hulp, bijvoorbeeld hoe vind ik een budgetbeheerder, hoe vraag ik toeslagen aan, enz. Bovendien is het belang van een platform voor kennisuitwisseling toegenomen, zeker in de situaties, zoals genoemd door deelnemers van de discussie, dat in bepaalde organisaties werkgroepen voor armoedebestrijding niet welkom zijn of dat bepaalde informatie buiten de media wordt gehouden.

Vervolg

Tot slot werd geopperd dat men opnieuw gaat samen komen om nieuwe ideeën uit te ruilen: wat zijn onze hulpvragen, wat kunnen we ieder van ons morgen doen om iets in gang te zetten?

- Hoe kan ik anderen helpen?
- Hoe help ik mensen zichzelf te helpen, voor zichzelf op te komen?
- Wat kan ik in mijn functie betekenen voor anderen?
- Hoe kan ik me verder ontwikkelen?
- Wij zoeken bedrijven die levensmiddelen willen doneren.

- Ben op zoek naar mogelijkheden voor jonge gezinnen om zich te ontplooiën/ontwikkelen op cultureel vlak.
- Hoe kunnen we zzp'ers met schulden beter helpen dan nu? Door te veel bureaucratie komen ze vaak voor niets in aanmerking.

Flip-over (2) Probleem benoemd in linker bovenhoek en gesuggereerde oplossingen

